

Rīgā, 2025.gada 12.februārī
Nr. 02/2025

Saeimas Tautsaimniecības, agrārās, vides un reģionālās politikas komisijai
tautsaimniecibas.komisija@saeima.lv

*Par likumprojektu “Grozījumi Negodīgas tirdzniecības prakses aizlieguma likumā”
(835/Lp14)*

Ārvalstu investoru padome Latvijā (turpmāk – FICIL), vēršas pie Saeimas Tautsaimniecības, agrārās, vides un reģionālās politikas komisijas ar priekšlikumiem likumprojektam “*Grozījumi Negodīgas tirdzniecības prakses aizlieguma likumā*” (turpmāk – NTPAL) (Nr. 835/Lp14), kas vērsti uz negodīgas tirdzniecības prakses ierobežošanu piegādātāju, pircēju un sabiedrības interesēs.

FICIL ieskatā likumprojekta redakcija izgaismo virkni problemātikas, kas skar likumdošanas procesu un pieeju, kas tieši vērsts uz pārmaiņām uzvedības noteikumos uzņēmējdarbībā, bet arī NTPAL institucionālo uzraudzību. Likumprojekts ir izraisījis plašas diskusijas sabiedrībā, kuru ietvaros tiek izteikti būtiski pārmetumi valsts politikai uzņēmējdarbības vides regulēšanā. Šo viedokļu ignorēšana var būtiski kaitēt Latvijas valsts pievilcībai investoru acīs un to jau veikto investīciju atdevei.

FICIL apsvērumi par atsevišķiem NTPAL un likumprojekta aspektiem:

I Vienlīdzīga attieksme uzcenojuma noteikšanā

FICIL izpratnē likumprojekta nepieciešamības pamatā ir Konkurences padomes (turpmāk – KP) īstenotās tirgus uzraudzības, kurā KP konstatēja, ka aptuveni 50% no apskatītajām lauksaimniecības un pārtikas precēm nacionālas izcelsmes produktiem bija noteikts lielāks uzcenojums. Tāpēc likumprojekts paredz papildināt NTPAL 5.panta pirmo daļu ar 17.punktu. Tā mērķis ir “*ierobežot pircēju īstenot nevienlīdzīgu un diskriminējošu rīcību pret piegādātājiem*”. Tas mainītu iespējas piemērot būtiski atšķirīgus sadarbības un tirdzniecības noteikumus, tai skaitā, uzcenojumu, salīdzinot ar “*līdzvērtīgām citu piegādātāju precēm*”.

FICIL uzskata, ka piedāvātie grozījumi, ciktāl ietekmē tirgotāju patstāvīgās tiesības noteikt preču cenu uzcenojumu, ir būtiska atkāpe no uzņēmējdarbības brīvības. Tas neļautu mazumtirgotājiem noteikt preču uzcenojumu atkarībā no to pieprasījuma (lielāks pieprasījums – lielāka cena), kas vienlaikus ļautu sabiedrībai iegādāties līdzvērtīgas preces, kuras iespējams nav tik populāras, par salīdzinoši zemākām cenām, nodrošinot iespēju lielākai sabiedrības daļai iegādāties kvalitatīvas preces, kas parasti būtu dārgākas.

Turklāt KP ziņojumā ir norādīts, ka tikai aptuveni trešdaļa tirgotāju piemēro dažādu uzcenojumu precēm, un tas notiek periodiski nevis visu laiku. Tātad problēma nav pietiekami liela, lai tā būtiski ietekmētu sabiedrības spēju iegādāties Latvijā ražotas preces.

Nozīmīgi ir tas, ka likumprojekts attiecināms uz visām pārtikas preču kategorijām, taču tiek pamatots ar KP izpētes rezultātiem, kuri attiecināmi tikai uz daļu no pārtikas produktu klāsta.

Vēl jo vairāk, likumprojekts ietekmētu arī mazumtirgotāju privātās preču zīmes, kurām, kā minēts KP ziņojumā, bieži vien ir zemāks uzcenojums un ražošanas izmaksas. Tieši privātās preču zīmes bieži vien tiek piedāvātas, kā zemākas cenas alternatīvas zīmolu precēm. Tās ir paredzētas, lai sabiedrības daļa, kuru visvairāk skar pārtikas un lauksaimniecības preču cenas, varētu iegādāties kvalitatīvas preces, nodrošinot lielāku izvēli zemās cenas preču kategorijā.

Pēc būtības sabiedrības interešu aizsardzība var pamatot ierobežojumus, taču tiem jābūt samērīgiem un uz datiem pamatotiem. Tāpat arī tik būtiski ierobežojumi (uzcenojuma noteikšanā) būtu ieviešami ierobežoti ne tikai preču grupās, bet arī laikā, kas nodrošinātu, ka tirgus uzvedības korekcijas būtu mērķtiecīgas un to sekas uzraugāmas.

Ierosinājumi apsvēršanai:

- piedāvāto NTPAL 5.panta pirmās daļas 17.punkta redakciju papildināt ar norādi, ka tas neskar pircēja tiesības patstāvīgi noteikt tālākpārdošanas cenas pēc saviem ieskatiem vai
- piešķirt deleģējumu Ministru kabinetam izdot noteikumus, kuros tiek uzskaitītas atsevišķas sabiedrībai būtiskās preču grupas, kurās, balstoties uz KP izpētes rezultātiem, nepieciešams novērst būtiski atšķirīgus uzcenojumus uz ierobežotu laiku. Tas sniegtu arī fleksibilitāti normatīvo regulējumu turpmāk pielāgot izmaiņām tirgus praksē vai sabiedrības interesēm.

II NTPAL veidojas kā unikāls regulējums

FICIL uzskata, ka NTPAL pašreizējā redakcija ir būtiski novirzījies no Eiropas Parlamenta un Padomes 17.04.2019. direktīvā 2019/633 “*par negodīgu tirdzniecības praksi starpuzņēmumu attiecībās*” (turpmāk – ES direktīva) noteiktās pieejas. Līdz ar ko tās piemērotība kopējiem Eiropas Savienības ekonomikas attīstības un izaicinājumu tendencēm ir aizvien kritiskāk vērtējama, līdz ar ko rada papildus administratīvo slogu un tiesisku nenoteiktību ārvalstu investoriem, lai nodrošinātu savas darbības atbilstību nacionālajiem regulējumiem.

Jau pastāvošās atšķirības, kas paredz stingrākas prasības, piemēram,

- NTPAL 1.panta 2.punkts atšķirībā no ES direktīvas regulē arī fasēta ūdens un dažādu citu bezalkoholisku dzērienu tirdzniecību,
- NTPAL aizsargā plašāku loku piegādātāju, jo atšķirībā no ES direktīvas, kurā ir noteiktas kategorijas pēc uzņēmuma gada apgrozījuma, NTPAL šāda apakšiedalījuma vai maksimālā sliekšņa (350 miljonu euro) nav. Līdz ar ko lielie piegādātāji bauda nepamatotu aizsardzību no nelieliem pircējiem/veikaliem, regulējot to darījumu attiecības nevis pēc tirgus principiem, bet mākslīgi,
- NTPAL atšķirībā no ES direktīvas ierobežo darījumu attiecības (daļējā apmērā) arī nepārtikas preču piegādēs mazumtirdzniecībai.

Šīm būtiskajām niansēm, pievienojot likumprojektā ietvertos priekšlikumus, NTPAL kļūtu par unikālu regulējumu ikvienam ārvalstu uzņēmumam, kurš vērtētu nosacījumus ienākšanai tirgū, lai sadarbotos ar uzņēmumiem Latvijā.

III NTPAL uzraudzība

FICIL vērš uzmanību, ka uzņēmumu un to pārstāvošo asociāciju grozījumu saskaņošanas procesos izteiktā neuzticība tam, kā piedāvātos grozījumus varētu piemērot KP, raisa bažas par iestādes pašreizējo reputāciju un turpmākās NTPAL uzraudzības pamatotību un piemērotību tautsaimniecības interesēm.

Šobrīd noteiktais naudassods par NTPAL pārkāpumu ir viens no mazākajiem Eiropā. Ar grozījumiem plāno palielināt piemērojamās maksimālās atbildības apmēru no 0.2% līdz 4% no pircēja vai nepārtikas preču mazumtirgotāja neto apgrozījuma pēdējā pārskata gada. Naudassoda mērķis ir sodīt uzņēmumu par neatļautām darbībām, un atturēt citus no līdzīgu darbību veikšanas. FICIL ieskatā naudassoda lielumam ir jābūt efektīvam savā prevencijā, kā arī atbilstošam pret pārkāpuma būtiskumu jeb iespējamo ietekmi uz sabiedrības interesēm.

Taču tik straujam naudassoda palielinājumam ir jābūt atbilstoši pamatotam. Ja galvenā problēma ir, ka piegādātāji, kā norāda KP, baidās vērsties iestādē par iespējamo pārkāpumu, tad skeptiski vērtējams, vai likumprojekta rezultātā tas mainīsies. Soda palielināšana, iespējams, atturēs kādu pircēju no negodīgas tirdzniecības prakses īstenošanas, taču nemazinās piegādātāju bailes, ka, ja tie izvēlēsies iesniegt sūdzību, tas neietekmēs viņu turpmākās pozīcijas darījumu sarunās ar pircējiem. Tāpēc būtu ieteicams mazināt piegādātāju bailes, nevis palielināt sodus līdz apmēram, kas ir raksturīgs vienīgi būtiskāko uzņēmējdarbības pārkāpumu regulējumiem.

Cieņā

Tatjana Guzņajeva
FICIL izpilddirektore

ŠIS DOKUMENTS IR ELEKTRONISKI PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO
PARAKSTU UN SATUR LAIKA ZĪMOGU